

**SFÂNȚA ALIANȚĂ ȘI JOFUL
DE INTERESE AL MARILOR
PUTERI ÎN
RECONSTRUCȚIA EUROPEI
POSTNAPOLEONIENE**

**LIVIAN RĂDOESCU
UNIVERSITATEA
"CONSTANTIN BRÂNCUȘI" DIN
TÂRGU-JIU**

**LA SAINTE ALLIANCE ET
LE JEU D'INTÉRÊTS
DES GRANDS POUVOIRS
DANS LA
RECONSTRUCTION
DE L'EUROPE
POSTNAPOLÉONNIENNE**

**LIVIAN RĂDOESCU
UNIVERSITÉ „CONSTANTIN
BRÂNCUȘI” TÂRGU JIU**

ABSTRACT

Le Congrès de Vienne (1814-1815) avait proclamé, par l'Acte final du 9 juin 1815, „la première carte européenne générale”, les principes qui allaient soutenir le nouvel ordre européen: le légitimisme monarchique et l'équilibre du pouvoir. À partir de là, l'Europe allait gérer ses problèmes par des moyens politiques et des règles morales, en tenant compte de l'engagement religieux que les monarches s'étaient assumés en tant que „porteurs et défenseurs de la croyance”, cette option étant un moyen souvent utilisé dans le mentien de l'ordre établi.

În septembrie 1815, la inițiativa țarului Rusiei, Alexandru I (1801-1825), s-au pus bazele unui pact al monarhilor continentului care să mențină pacea internă și externă în Europa cu orice preț și cu orice mijloace. Aplicarea hotărârilor Congresului de la Viena din 1815 revenea Sfântei Alianțe, părțile contractante angajându-se „la întărirea colaborării Puterilor europene în lupta

En septembre 1815, sur l'initiative du tzar de la Russie, Alexandre Ier (1801-1825), on a formulé un pacte des monarches du continent qui mentienne la paix interne et externe en Europe, à tout prix et par quelque moyen que ce soit. L'exécution des décisions du Congrès de Vienne de 1815 revenait à la Sainte Alliance, les parties contractantes s'engageant à „renforcer la coopération des Pouvoirs européens dans la lutte contre les actions par lesquelles l'équilibre promu au Congrès serait périclité”.

Le Congrès de Vienne (1814-1815) avait proclamé, par l'Acte final du 9 juin 1815, „la première carte européenne générale”¹¹, les principes qui allaient soutenir le nouvel ordre européen: le légitimisme monarchique et l'équilibre du pouvoir. À partir de là, l'Europe allait gérer ses problèmes par des moyens politiques et des règles morales, en tenant compte de l'engagement religieux que les monarches s'étaient assumés en tant que „porteurs et défenseurs de la croyance”, cette option étant un moyen souvent utilisé dans le mentien de l'ordre établi. Créé au nom de

împotriva acțiunilor prin care echilibrul promovat la Congres ar fi periclitat".

Congresul de la Viena (1814-1815) proclamase prin Actul final din 9 iunie 1815, „prima cartă generală europeană”¹, principiile ce aveau să stea la baza noii ordini europene: legitimismul monarhic și echilibrul de putere. De acum înainte, Europa își va gestiona problemele prin norme politice și morale, ținând cont de angajamentul religios pe care monarhii și-l luaseră, ca „purtători și slujitori ai credinței”, această opțiune fiind o pârghie des utilizată în menținerea ordinii stabilite. Creată în numele echilibrului de putere, noua ordine internațională, s-a sprijinit într-o foarte mică măsură pe putere, deoarece, echilibrul politic ce fusese gândit, nu a permis niciunua dintre învingătorii lui Napoleon să mai dețină o poziție privilegiată care să fi periclitat stabilitatea „concertului european”.

Prusia rămânea în continuare o putere de rang secund, iar Rusia, Anglia și Austria își adjudecau întâietatea în cadrul noii construcții europene; inițiativa lui Alexandru I în vederea constituirii unui „areopag al monarhilor europeni” era privită cu suspiciune de către diplomația britanică întrucât asigura țarului rolul principal în gestionarea chestiunilor alianței. Austria, grație abilității lui Metternich, a știut să-și recâștige poziția și să-și folosească influența pentru a combate orice tendință revoluționară care ar amenința autocrația și „ordinea” ei, convocarea congreselor Sfintei Alianțe având menirea să salvgardeze imuabilitatea monarhică².

Primirea Franței în cadrul „concertului european” în urma Congresului de la Aachen din 1818, a asigurat stabilitatea în Europa³ prin instituirea unei alianțe generale, de acum înainte treburile continentale fiind gestionate de o Pentarhie, care, în ciuda unor disensiuni interne, a reușit să păstreze echilibrul politic.

Rusia, prin intermediul lui Nesselrode și al lui Capo d' Istria urmărea creșterea influenței sale în Europa, activitatea ultimului fiind utilizată de către Alexandru I pentru a-și promova interesele în Balcani: încurajarea ortodoxiei și susținerea mișcării de eliberare a grecilor de sub stăpânirea Imperiului Otoman. Izbucnirea revoltelor în 1820 în Spania,

l'équilibre du pouvoir, le nouvel ordre international s'est appuyé dans une très faible mesure sur le pouvoir, parce que l'équilibre politique envisagé n'a permis à aucun des vainqueurs de Napoléon de détenir une position privilégiée qui aurait périclité la stabilité du „concert européen”.

La Prussie était encore un pouvoir de rang secondaire, tandis que la Russie, l'Angleterre et l'Autriche s'adjugeaient la primauté dans la nouvelle construction européenne; l'initiative de Alexandre Ier en vue d'établir un „aréopage des monarches européens” était envisagée avec méfiance par la diplomatie britannique, parce qu'elle assurait au tsar le rôle principal dans la gestion des questions de l'alliance. Grâce aux habiletés de Metternich, l'Autriche a su regagner sa position et user de son influence pour combattre toute tendance révolutionnaire qui pourrait menacer l'autocratie et son „ordre”, la convocation des congrès ayant pour but de sauvegarder l'immutabilité monarchique¹².

L'admission de la France au cadre du „concert européen”, à la suite du Congrès de Aachen de 1818, a assuré la stabilité en Europe¹³ par l'institution d'une alliance générale, les problèmes continentaux étant maintenant gérés par une Pentarchie qui, malgré quelques dissensions internes, a réussi à maintenir l'équilibre politique.

Par l'intermédiaire des activités de Nesselrode et de Capo d'Istrie, la Russie poursuivait d'augmenter son influence en Europe, l'activité du dernier mentionné étant utilisée par Alexandre Ier dans le but de promouvoir ses intérêts dans les Balkans; l'encouragement de l'orthodoxie et la soutenance du mouvement pour la libération des Grecs de sous l'occupation de l'Empire Ottoman. L'éclat des rébellions de 1820 en Espagne, à Naples, en Portugal, en Piémont a autorisé Metternich à s'assumer le rôle de l'acteur principal dans la direction du système international, les congrès de Troppau et de Laybach (1820-1821) lui permettant d'intervenir en Italie pour restaurer le légitimisme monarchique. Bien qu'il ait initialement soutenu la lutte de libération du peuple grec et l'insurrection roumaine, en raison de l'opposition de l'Autriche et de l'Angleterre,

Neapole, Portugalia, Piemont, i-au permis lui Metternich să-și asume rolul de principal actor în conducerea sistemului internațional, congresele de la Troppau și Laybach (1820-1821) împuternicindu-l să intervină în Italia, pentru restabilirea legitimității monarhice. Cu toate că a susținut inițial lupta de eliberare a poporului grec și insurecția română, datorită opoziției Austriei și Angliei, Alexandru I a renunțat la această opțiune politică, fapt ce a determinat intervenția unilaterală a Imperiului Otoman pentru a readuce „la deplină ascultare, sub ocupație militară, cele două Principate române”⁴. Prinsă într-un păienjenis ideologic, „marea curte nordică” s-a văzut nevoită să renunțe la „Strămtori și Constantinopol” și să concluzeze cu Austria în numele „cauzei comune, de combatere a răului din societate” pe linia politicii de principii conservatoare pe care tocmai o impusese Metternich⁵.

Cu ocazia pregătirii Congresului de la Verona (1822), Rusia spera să revină în forță și să reorganizeze întregul sistem politic european, iar suveranul de Romanov să pozeze drept „campion al păcii și ordinii conservatoare”. Tot curtea de la Viena a fost cea care a determinat intervenția militară a Franței în Spania, în 1823, pentru înlăturarea regimului constituțional impus regelui Ferdinand al VII-lea de Bourbon. Discuțiile dintre Metternich și Castlereagh cu privire la problema spaniolă cu toate că aprobau o intervenție militară, erau contradictorii în legătură cu implicarea forțelor armate, reprezentantul Angliei anunțând că nu va face nimic în acest sens. Preluarea conducerii Foreign-Office-ului, în septembrie 1822, de către George Canning în urma sfârșitului tragic al Lordului Castlereagh, a marcat o schimbare în opțiunile diplomatice ale Marii Britanii, în sensul detașării acesteia de politica Sfintei Alianțe care era incapabilă să se adapteze noilor cerințe europene și mondiale.

Cu toată opoziția Angliei, Congresul de la Verona a aprobat intervenția în Spania, iar Franța a fost cea care a finalizat-o. Cu toate că ducele Wellington era de acord cu poziția țarului referitoare la descurajarea oricărei tentative revoluționare, condamna

Alexandre Ier a renoncé à cette option politique, ce qui a conduit à l'intervention unilatérale de l'Empire Ottoman dans le but de ramener „à la pleine soumission, sous l'occupation militaire, les deux Principautés roumaines”¹⁴. Prise dans une résille idéologique, „la grande cour nordique” s'est avérée obligée d'abandonner „les Défilés et le Constantinople” et de collaborer avec l'Autriche au nom „de la cause commune, celle de combattre le mal dans la société” sur la ligne de la politique des principes conservateurs que Metternich venait d'imposer¹⁵.

Lors de la préparation du Congrès de Vérone (1822), la Russie espère revenir en force et réorganiser l'ensemble du système politique européen, le souverain Romanov pouvant poser pour „un champion de la paix et de l'ordre conservateur”. La cour de Vienne a été aussi celle qui a déterminé l'intervention militaire française en Espagne, en 1823, pour enlever le régime constitutionnel imposé au roi Ferdinand VIIe de Bourbon. Les discussions entre Metternich et Castlereagh concernant la question espagnole, tout en approuvant une intervention militaire, restaient pourtant contradictoires pour ce qui était de l'implication des forces armées, le représentant de l'Angleterre annonçant qu'il n'allait rien faire à cet égard.

La prise de la direction de Foreign-Office, en septembre 1822, par George Canning, à la fin tragique du Lord Castlereagh, a marqué un changement dans les options diplomatiques de la Grande Bretagne, au sens de son détachement de la politique de la Sainte Alliance qui n'était pas en mesure de s'adapter aux nouvelles exigences de la construction européenne et dans le monde.

Malgré l'opposition de l'Angleterre, le Congrès de Vérone a approuvé l'intervention en Espagne et c'est la France qui l'a mise au bout. Bien que le duc de Wellington approuvait la position du tzar relative à dissuader toute tentative révolutionnaire, il condamnait les moyens et les méthodes utilisés dans ce but, rappelant que l'alliance est fondée sur des options diplomatiques et surtout religieuses. L'enthousiasme des chancelleries de Vienne, de Pétersbourg et de Paris sur la victoire des armées françaises en Espagne a conduit le Cabinet de Londres à opter pour une alliance politique avec

mijloacele și metodele folosite în acest sens, amintind că alianța are la bază opțiuni diplomatice și mai ales, religioase. Entuziasmul cancelariilor de la Viena, Petersburg și Paris referitor la victoria armatelor franceze în Spania a determinat Cabinetul de la Londra să opteze pentru o alianță politică cu SUA, administrația americană fiind singura în măsură să tempereze "entuziasmul trupelor franceze gata să intervină în zonele de influență spaniolă din America Latină". Elaborarea „Doctrinei Monroe”, a reprezentat pe de o parte cel mai mare succes al diplomației Canning, dar a și determinat importante modificări în opțiunile politice ale Sfintei Alianțe.

Criza care începeu să se manifeste în rândul membrilor „concertului european” începând cu 1822, s-a datorat rupturii Cuadruplei Alianțe, dovadă că de acum înainte, reuniunile „au sommet” cu participarea suveranilor nu au mai avut loc dar nici nu au mai fost angajate deliberări cu privire la ordinea generală, așa cum fusese stabilită la 1815. Rusia a fost cea care a pus problema perspectivei alianței europene, motiv pentru care a propus „curților continentale aliate” să onoreze conferințele găzduite de capitala ei, dorind astfel să rezolve “soarta grecilor” în numele „celor mai înalte idealuri ale umanității”⁶. Gestul acesteia a determinat Anglia să recunoască de facto în 1823 și de jure în 1825 lupta de eliberare a poporului grec, lărgind astfel calea medierii, împiedicând astfel perspectiva instaurării protectoratului rusesc asupra creștinilor ortodoxi din Turcia.

Înscăunarea noului țar, Nicolae I (1825-1855), a marcat o destindere a relațiilor ruso-britanice, protocolul de la Petersburg din 4 aprilie 1826 admitând în cele din urmă, medierea britanică în conflictului tuco-elen. Nerenunțând totuși la politica sa interveționistă în Moldova, Valahia, Serbia și chiar Grecia, Rusia a adresat un ultimatum Imperiului otoman, somându-l să accepte revendicările ei, convenția de la Akkerman adoptată la 7 octombrie 1826, reconfirmând, de fapt, prevederile tratatului de la București din 1812. Ca o reacție la implicațiile ofensivei

les États-Unis, l'administration américaine étant la seule à même de tempérer „l'enthousiasme des troupes françaises prêtes à intervenir dans les zones d'influence espagnole de l'Amérique Latine”. L'élaboration de „la Doctrine Monroe” a représenté d'un part le plus grand succès de la diplomatie de Canning, mais elle a également entraîné des changements importants dans les options politiques de la Sainte Alliance.

La crise qui a dû se manifester parmi les membres du „concert européen” depuis 1822 est due à la déchirure de la Quadruple Alliance, la preuve que désormais les réunions „au sommet” avec la participation des souverains n'ont plus lieu, mais aussi on n'a plus engagé des délibérations en ce qui concerne l'ordre, comme cela avait été établi en 1815. C'est la Russie qui a avancé le problème de la perspective de l'alliance européenne, raison pour laquelle elle a proposé aux „cours alliées continentales” d'honorer les conférences dont sa capitale était la hôte, de manière à vouloir résoudre „le sort des Grecs” au nom „des idéaux les plus nobles de l'humanité”¹⁶. Son geste a déterminé l'Angleterre à reconnaître de facto en 1823 et de jure en 1825 la lutte de libération du peuple grec, élargissant ainsi la voie de la médiation, empêchant la perspective de l'instauration du protectorat russe pour les chrétiens orthodoxes de Turquie.

L'avènement au trône du nouveau tzar, Nicolas Ier (1825-1855), a marqué une détente des relations russes-britanniques, le protocole de Pétersbourg du 4 avril 1826 admettant finalement la médiation britannique dans le conflit turc-grec. Sans renoncer toutefois à sa politique interventionniste en Moldavie, en Valachie, en Serbie et même en Grèce, la Russie a envoyé un ultimatum à l'Empire Ottoman, en le sommant à accepter ses exigences, la convention de Akkerman, adoptée le 7 octobre 1826, reconfirmant, en fait, les prévisions du traité de Bucarest de 1812. Pour augmenter les chances de la pacification de la Grèce et comme une réaction aux implications de l'offensive diplomatique russe, la Grande Bretagne a signé aussi, à l'instar de la Russie et de la France, le traité de Londres (juillet 1827), la suite pratique de celui-ci étant la destruction de la flotte turque-égyptienne à Navarin. Le refus de la Porte

diplomatice ruse, Marea Britanie, pentru a spori șansele pacificării Greciei, a semnat alături de Rusia și Franța tratatul de la Londra (iulie 1827), urmarea practică a acestuia fiind distrugerea flotei turco-egiptene la Navarino. Refuzul Porții de a accepta cerințele celor trei puteri a determinat reînnoirea tratatului de la Londra, la 12 decembrie 1827. Cu asentimentul Europei, Rusia va declanșa în primăvara anului următor un nou conflict cu Turcia, încheiat cu Tratatul de la Adrianopol (14 septembrie 1829), ale cărui condiții de pace permiteau instaurarea protectoratului asupra Principatelor, cu posibilități de a fi extins și asupra Serbiei. Deranjată de succesul Rusiei țariste dar și de proiectul Polignac⁷, Londra a recunoscut prin protocolul din 3 februarie 1830, independența Greciei, gest cu profunde semnificații în rezolvarea „chestiunii orientale”.

Concertul european s-a văzut confruntat în vara anului 1830 cu o serie de procese revoluționare ce încălcau fundamentele ordinii stabilite la 1815: revoluția din Franța ce l-a adus pe tron pe Ludovic-Filip de Orléans, reprezentantul unui nou tip de monarhie; cea din Regatul Țărilor de Jos (25 august 1830) avea să consfințească la 15 noiembrie 1831 recunoașterea statului belgian; revoluția poloneză care s-a desfășurat sub forma unui război cu Rusia timp de aproape un an de zile, rezultatul fiind restabilirea „ordinii”; acțiunile revoluționare din centrul peninsulei Italice soldate cu proclamarea Provinciilor Unite ale Italiei centrale, au fost reprimite de către trupele austriece.

În privința „crizei orientale” concertul european avea păreri împărțite: Franța susținea politica khedivului Egiptului, Mehmet Ali, care, în urma bătăliei de la Konya (1832) avea deschis drumul spre Constantinopol; Austria și Prusia recunoșteau „drepturile Rusiei după tratate în Orient”, iar Anglia privea cu îngrijorarea ascensiunea Rusiei. Profitând de această situație, Rusia a impus Porții tratatul de pace și de alianță de la Unkiar-Skelessi din 8 iulie 1833 prin care i s-au deschis porțile Mediteranei. Acordul „curților nordice” de la Münchengrätz din

d'accepter les exigences des trois pouvoirs a entraîné le renouvellement du traité de Londres, le 12 décembre 1827. Avec l'assentiment de l'Europe, la Russie va déclencher, le printemps suivant, un nouveau conflit avec la Turquie, fini par le Traité de Adrianopol (14 septembre 1829), dont les conditions de paix permettaient l'instauration du protectorat sur les Principautés, avec des possibilités d'être élargi aussi sur la Serbie. Dérangée par le succès de la Russie tzariste et aussi par le projet Polignac¹⁷, la Londres a reconnu par le protocole de 3 février 1830 l'indépendance de la Grèce, geste avec de profondes significations dans la résolution de „la question orientale”.

Le concert européen s'est avéré confronté pendant l'été de l'année 1830 avec une série de processus révolutionnaires qui empiétaient sur les fondements de l'ordre établi en 1815: la révolution de France qui a amené au trône Louis-Philippe d'Orléans, le représentant d'un nouveau type de monarchie; celle du Royaume de Pays Bas (le 25 août 1830) qui allait consacrer, le 15 novembre 1831, la reconnaissance de l'État belge; la révolution polonaise qui s'est développée sous la forme d'une guerre avec la Russie pendant presque une année, son résultat étant le rétablissement de „l'ordre”; les actions révolutionnaires du centre de la Péninsule Italique aboutissant à la proclamation des Provinces Unies de l'Italie centrale ont été reprimées par les troupes autrichiennes.

À l'égard de „la crise orientale”, le concert européen avait des opinions différentes: la France faisait valoir la politique du khedive de l'Égypte, Mehmet Ali, qui gagnait après la bataille de Konya (1832) l'accès vers le Constantinople; l'Autriche et la Prussie reconnaissaient „les droits de la Russie conformément aux traités de l'Orient”, et l'Angleterre regardait avec inquiétude l'ascension de la Russie. En profitant de cette situation, la Russie a imposé à la Porte le traité de paix et d'alliance de Unkiar-Skelessi, du 8 juillet 1833, par lequel les portes de la Méditerranée se sont ouvertes pour lui. L'accord des „cours nordiques” de Münchengrätz de 1833, par lequel la Russie et l'Autriche exprimaient leur désir de maintenir l'intégrité de l'Empire Ottoman a

1833 prin care Rusia și Austria își exprimau dorința de a menține integritatea Imperiul Otoman a determinat Anglia și Franța să-și reafirme „antanta cordială” dar să și lărgescă cadrul acesteia prin includerea Spaniei și Portugaliei într-o nouă Cuadruplă Alianță⁸.

Cele două fronturi diplomatice, „conservator” și „liberal”, erau incompatibile la nivelul „mării politici”, toate „actele de concert” dovedind acest lucru. Refuzând să se ralieze politiciii „curților nordice”, Anglia, prin vocea lui Palmerston, a impus Turciei un „act de mediere colectivă” ce presupunea o serie de angajamente ale puterilor europene referitoare la integritatea și independența acesteia. Semnatarii au cerut sultanului prin Convenția de la Londra (13 iulie 1841) să interzică prezența navelor militare străine în Strâmtori, această obligație devenind principiu de drept european.

Dacă în „chestiunea orientală” marile puteri s-au regăsit într-un club al lor, nu același lucru se poate spune despre viziunea „concertului european” cu privire ordinea continentală statuată prin tratatele de la 1814-1815. Revoluția de la 1848 a afectat destul de grav alianța monarhilor; decizia Franței republicane de „ambitiile europene” a determinat Rusia țaristă să sondeze posibilitatea constituirii unei coaliții monarho-conservatoare împotriva „incendiului revoluționar” ce se propaga în Europa. Intervenția Rusiei pentru salvarea de la „prăbușirea totală” a Imperiului Habsburgic, i-a servit drept pretext pentru a-și impune controlul asupra Europei Centrale. Tinzând către statutul de hegemon, aceasta a reactivat „chestiunea orientală”, și a intrat în conflict cu Turcia, motiv pentru care a trebuit să înfrunte coaliția franco-britanică, un adevărat „factor de resuscitare a rațiunii concertului marilor puteri”⁹.

Congresul de pace de la Paris din 1856 a restabilit pacea în Europa, iar Napoleon al III-lea a încercat să reconsidere întreaga configurație politică a continentului, bazată de această dată, pe respectarea principiului naționalităților¹⁰. La 3/15 aprilie 1856, la o lună de la semnarea Tratatului de la Paris, Anglia, Franța și Austria au încheiat o nouă

déterminé l'Angleterre et la France de réaffirmer „l'entente cordiale” mais aussi d'élargir le cadre de celle-ci en incluant l'Espagne et le Portugal en une nouvelle Quadruple Alliance¹⁸.

Les deux fronts diplomatiques, „conservateur” et „libéral”, étaient incompatibles au niveau de la „grande politique”; tous „les actes de concert” prouvant cette chose. En refusant de se rallier à la politique des „cours nordiques”, l'Angleterre, par la voix de Palmerston, a imposé à la Turquie „un acte de médiation collective” qui supposait une série d'engagements des pouvoirs européens relatifs à l'intégrité et à l'indépendance de celle-ci. Par la Convention de Londres (le 13 juillet 1841), les signataires ont exigé au sultan à interdire la présence des navires militaires étrangers dans les Détroits, cette obligation devenant un principe de droit européen.

Si dans „la question orientale” les grands pouvoirs se sont retrouvés dans leur propre club, on ne peut pas affirmer la même chose sur la vision „du concert européen” concernant l'ordre continental statué par les traités de 1814-1815. La révolution de 1848 a touché assez gravement l'alliance des monarches; le renoncement de la France républicaine „aux ambitions européennes” a conduit la Russie tsariste à sonder la possibilité de la constitution d'une coalition monarchiste conservatrice contre „l'incendie révolutionnaire” qui se propageait en Europe. L'intervention de la Russie pour sauvegarder l'Empire Habsbourg de son „effondrement total” lui a servi de prétexte pour imposer son contrôle sur l'Europe Centrale. En visant le statut d'hégémone, celle-ci a réactivé „la question orientale” et est entrée en conflit avec la Turquie, raison pour laquelle elle a dû faire face à la coalition franco-britannique, un véritable „facteur de réanimation de la raison du concert des grands pouvoirs”¹⁹.

Le Congrès de paix de Paris de 1856 a rétabli la paix en Europe et Napoléon IIIe a essayé de reconsidérer l'ensemble de la configuration politique du continent, basée cette fois sur le respect du principe de nationalités²⁰. Le 3/15 avril 1856, un mois après la signature du traité de Paris, l'Angleterre, la France et l'Autriche ont conclu une nouvelle alliance à l'encontre de toute tentative de la part de la

alianță îndreptată împotriva oricărei tentative din partea Rusiei de periclitate a echilibrului european. Întrucât ordinea instaurată prin garanțiile colective ale celorlalte puteri contravenea "proiectelor europene" ale lui Napoleon al III-lea, acesta s-a angajat într-o diplomatie secretă, încurajând "faptele împlinite" ale românilor și lupta pentru unificare a Italiei. Rusia căuta bunele relații cu Franța și consimțea asupra problemei Principatelor, fiind convins că acest lucru va atenua clauzele antiruse ale tratatului de la Paris din 1856.

Învingătoare în războiul cu Franța și Sardinia, Austria va fi surclasată de Prusia în gestionarea "afacerilor germane"; revigorarea alianței ruso-austro-prusiene l-a determinat pe împăratul Franței să propună suveranilor europeni un congres general, însă ideea nu a fost agreată nici de Anglia, nici de către Austria. Deriva concertului european o constituia mersul problemei germane care nu își găsea rezolvare prin metodele diplomației aristocratice. Prusia a știut să invoce independența Germaniei având consensul tuturor marilor puteri și, folosindu-se de alianțele în vigoare, a reușit să obțină neutralitatea Rusiei. "Pax Germanica" impusă Franței la 1871 a marcat revenirea "forțelor conservatoare" la nivel european, de acum înainte, fiecare dintre marile puteri urmărind "conservarea stărilor de lucruri în ființă"

Redeschiderea "crizei orientale" în vara anului 1875 a ridicat din nou problema raporturilor dintre membrii concertului european, însă la Congresul de la Berlin (1878) au prevalat "interesele particulare" ale puterilor deliberante, ceea ce semnifică apusul unui anumit tip de diplomatie în comun, practică sub forma unei "hegemonii împărțite".

BIBLIOGRAFIE

BERINDEI, D., *Diplomația românească modernă*, București, 1995.
- *Europa Sfintei Alianțe sub presiunea mișcărilor național-sociale, în Istoria*

Russie de menacer l'équilibre européen. Puisque l'ordre instauré par les garanties collectives des autres pouvoirs était en désaccord avec „les projets européens” de Napoléon IIIe, celui-ci s'est engagé dans une diplomatie secrète, en encourageant „les faits complets” des Roumains et la lutte pour l'unification de l'Italie. La Russie cherchait de bonnes relations avec la France et consentait sur le problème des Principautés, étant convencue que cette chose allait atténuer les clauses antirusses du traité de Paris de 1856.

Vaincue dans la guerre avec la France et la Sardinie, L'Autriche sera surclassée par la Prussie en matière de gestion „des affaires allemandes”; le renouvellement de l'alliance russe-autrichienne-prussienne a déterminé l'empereur de la France de proposer aux souverains européens l'organisation d'un congrès général, mais son idée n'a pas été agréée ni par l'Angleterre ni par l'Autriche. L'évolution du problème allemand qui ne trouvait pas sa solution par les moyens de la diplomatie aristocratique constituait la dérive du concert européen. La Prussie a su invoquer l'indépendance de l'Allemagne ayant le consensus de tous les grands pouvoirs et, à l'aide des alliances en vigueur, a été en mesure d'obtenir la neutralité de la Russie. „Pax Germanica” imposée à la France, en 1871, a marqué le retour „des forces conservatrices” au niveau européen, chacun des grands pouvoirs poursuivant désormais à „conserver les états des choses dans l'être”.

Le nouveau début de „la crise orientale” pendant l'été de l'année 1875 a soulevé à nouveau le problème des rapports des membres du concert européens, mais, au Congrès de Berlin (1878), „les intérêts privés” des pouvoirs délibérants ont prévalu, ce qui signifie la fin d'un certain type de diplomatie en commun, pratiquée sous la forme d'„une hégémonie partagée”.

BIBLIOGRAPHIE

BERINDEI, D., *Diplomația românească modernă*, București, 1995.
- *Europa Sfintei Alianțe sub presiunea*

- românilor, vol. VII, tom I (coord. D. Berindei), București, 2003, p. 3-16.
- BOURGEOIS, E., *Manuel historique de politique étrangère*, Paris, 1913, tom II.
- CIACHIR, N., BERCAN, GH., *Diplomația europeană în epoca modernă*, București, 1984.
- CLIVETI, GH., *Concertul European*, București, 2006..
- DROZ, J., *Histoire diplomatique de 1648 à 1919*, Paris, 1952.
- DUROSELLE, J., P., *L'Europe de 1815 à nos jour. Vie politique et relations internationales*, Paris, 1964.
- KISSINGER, H., *Diplomația*, București, 2003.
- RENOUVIN, P., *Les idées et les projets d'union européenne au XIX-e siècle*, Paris, 1931.
- *Histoire des relations internationales*, Paris, 1954, tom V.
- *** *România în relațiile internaționale. 1699-1939* (coord. L. Boicu, V. Cristian, Gh. Platon), Iași, 1980.
- mișcărilor național-sociale, în *Istoria românilor*, vol. VII, tom I (coord. D. Berindei), București, 2003, p. 3-16.
- BOURGEOIS, E., *Manuel historique de politique étrangère*, Paris, 1913, tom II.
- CIACHIR, N., BERCAN, GH., *Diplomația europeană în epoca modernă*, București, 1984.
- CLIVETI, GH., *Concertul European*, București, 2006..
- DROZ, J., *Histoire diplomatique de 1648 à 1919*, Paris, 1952.
- DUROSELLE, J., P., *L'Europe de 1815 à nos jour. Vie politique et relations internationales*, Paris, 1964.
- KISSINGER, H., *Diplomația*, București, 2003.
- RENOUVIN, P., *Les idées et les projets d'union européenne au XIX-e siècle*, Paris, 1931.
- *Histoire des relations internationales*, Paris, 1954, tom V.
- *** *România în relațiile internaționale. 1699-1939* (coord. L. Boicu, V. Cristian, Gh. Platon), Iași, 1980.

¹ J. P. Duroselle, *L'idée d'Europe dans l'histoire*, Paris, 1965, p. 196.

² D. Berindei, *Diplomația românească modernă*, București, 1995, p. 7.

³ E. Bourgeois, *Manuel historique de politique étrangère*, Paris, 1913, tom II, p. 612.

⁴ D. Berindei, *Europa Sfintei Alianțe sub presiunea mișcărilor național-sociale*, în *Istoria Românilor*, vol VII, tom I (coord. D. Berindei), București, 2003, p. 44.

⁵ Gh. Cliveti, *Concertul European*, București, 2006, p. 465-666.

⁶ *Ibidem*, p. 759.

⁷ J. Droz, *Histoire diplomatique de 1648 à 1919*, Paris, 1952, p. 312.

⁸ Gh. Cliveti, *op.cit.*, p. 768-769.

⁹ *Ibidem*, p. 771.

¹⁰ P. Renouvin, *Les idées et les projets d'union européenne au XIX-e siècle*, Paris, 1931.

¹¹ J. P. Duroselle, *L'idée d'Europe dans l'histoire*, Paris, 1965, p. 196.

¹² D. Berindei, *Diplomația românească modernă*, București, 1995, p. 7.

¹³ E. Bourgeois, *Manuel historique de politique étrangère*, Paris, 1913, tom II, p. 612.

¹⁴ D. Berindei, *Europa Sfintei Alianțe sub presiunea mișcărilor național-sociale*, în *Istoria Românilor*, vol VII, tom I (coord. D. Berindei), București, 2003, p. 44.

¹⁵ Gh. Cliveti, *Concertul European*, București, 2006, p. 465-666.

¹⁶ *Ibidem*, p. 759.

¹⁷ J. Droz, *Histoire diplomatique de 1648 à 1919*, Paris, 1952, p. 312.

¹⁸ Gh. Cliveti, *op.cit.*, p. 768-769.

¹⁹ *Ibidem*, p. 771.

²⁰ P. Renouvin, *Les idées et les projets d'union européenne au XIX-e siècle*, Paris, 1931